

Kvinnens stilling i Islam

A.S Madsen

ISLAM AHMADIYYA-MENIGHET

Oversatt fra dansk av Aisha Evelyn Bjørbekk

”Dere mennesker, Vi har visselig skapt dere (alle) av mann og kvinne og gjort dere til folk og stammer, for at dere må kjenne hverandre. Sannelig, den rettfærdigste blant dere har størst ære hos Allah, for Allah er allvitende og kjenner alle ting.” (49:14)

Dette verset fra den Hellige Qur’anen viser klart og tydelig at liksom Islam ikke tillater noen forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonal eller rasemessig tilhørighet, så åpnes der heller ingen muligheter for å etablere særrettigheter eller skape rangsforskjeller mellom kjønnene. I dette verset skjernes det ikke mellom mann og kvinne, - det tales bare om det rettfærdige, gudfryktige mennesket som sådan. Guds velbehag og anerkjennelse beror kun på den moralske og religiøse atferd og holdning hos det enkelte mennesket, det være seg mann eller kvinne, svart eller hvit.

Ekteskapets formål

fremgår av følgende vers i Qur’anen:

”Og blant Hans tegn er (også) at Han har skapt ektefeller for dere av deres egen art, så dere kan finne sjelefred hos dem, og Han har skapt kjærlighet og barmhjertighet mellom dere. I dette er der sannelig tegn for folk som vil tenke seg om.” (30:22)

Ekteskap, det nærmeste og mest intime forhold som finnes, er ikke bare bestemt til å føre menneskeslekten videre. Det også, selvfølgelig. Men i den enkeltes liv er dets viktigste funksjon å skjenke fred og harmoni i sjelen, - ja. Mer enn det: Kjærlighet og oppriktig sympati er ifølge Guds bestemmelse selve formålet med ekteskapet.

For mennesket er denne kjærlighetsforbindelsen i sin ideelle og sant islamske form et tegn på Skaperens omsorg for Sin skapning, og når det oppfylles fremkaller det et svar hos mennesket i form av kjærlighet til Gud og medfølelse med medmennesker. Fordi Gud er all kjærlighets kilde, viser menneskets svar tilbake til denne Ene Nådige og Barmhjertige.

Kvinnens åndelige stilling

er et tilbakevendende emne i Qur’anen. Her vil vi begrense oss til noen få, representative vers som viser forskjellige aspekter av kvinnens og mannens likeverd på dette felt:

”Og den som handler rettfærdig – det være seg mann eller kvinne – og er troende, vil Vi visselig belønne med et rent og godt liv.” (16:98)

En kvinnes moralske og religiøse anstrengelser belønnes på nøyaktig samme måte som en

manns, med den samme slags åndelige utvikling, her betegnet som "et rent og godt liv". Det finnes ingen forskjeller her, – og heller ikke i det hinsides, hvor belønningen for menn og kvinner beskrives med nøyaktig de samme ord:

"Og den som handler rettferdig – det være seg mann eller kvinne – og er troende; slike skal gå inn i hagen." (4:125)

I 33:36 nevnes det ti kategorier av troende, - hver gang både i maskulin og feminin for å fremheve og understreke at menns og kvinners åndelige streben på de forskjellige plan, er av fullkommen og ubetinget lik verdi:

"Sannelig, muslimene – både menn og kvinner; de troende, de lydige, de sanndru, de utholdende, de ydmyke, de som gir almisse, de fastende, de dydige, de som ihukommer Allah meget, - alle dem har Allah beredt tilgivelse og en stor belønning." (33:36)

Kvinnens åndelige utvikling fortsetter ifølge Qur'anen til det høyeste stadium: åpenbaring fra Gud og samtale med Ham. Vi henviser spesielt til to eminente kvinner som omtales i Qur'anen med største aktelse (og som også er velkjente innenfor andre verdensreligioner); nemlig mor til Moses og Maria, Mor til Jesus:

"Og Vi har visselig vist deg (Moses) yndest en annen gang, da Vi åpenbarte en viktig åpenbaring til din mor." (20:38-39)

"Og (husk) den gang englene sa: Å Maria, Allah har visselig utvalgt deg og rensset deg og utvalgt deg fremfor folkenes kvinner." (3:43)

Om kvinnens plikter og rettigheter

gir Qur'anen oss omhyggelig og detaljert veiledning. Det grunnleggende vers å så henseende, - det vers som utgjør grunnlaget for kvinnens likestilling med hensyn til plikter og rettigheter, - lyder som følger:

"Og for kvinnene (gjelder) de samme rettigheter som (mennene har) over dem, - med rimelighet. Men mennene har en viss forrang over dem." (2:229)

Den siste halvdel av verset opphever ikke den første. Den skal på ingen måte mistolkes på mannsjåvinistisk vis, for mennene står bare et trinn over kvinner når og dersom de oppfyller den tilsvarende plikt å alene bære ansvaret for å forsørge kone og barn.

"Mennene er ansvarlig for kvinnene med det som Allah har utmerket noen av dem med fremfor andre." (4:35)

- nemlig ved i Loven å tildele dem en større arveandel slik at de får muligheten til å klare dette ansvaret, og derigjennom også oppnå det man forstår ved stillingen som familiens overhode. - Og verset fortsetter:

"Og med det som de gir ut av sin eiendom." (4:35)

- d.v.s. den *mahr*, den brudegave (uten den er ikke ekteskapet juridisk gyldig) som kreves av dem i Loven; underhold av kone og barn; omkostninger i forbindelse med barnas utdanning og underholdningsbidrag til en fraskilt kvinne (inntil hun gifter seg igjen). I Islam skal

rettighetene svare til plikter og vice versa. Så mannens relative forrang betegner primært en mer omfattende forpliktelse.

For samme innsats og samme arbeid fastsetter Islam den samme belønning (honorar, lønn, o.s.v.): likt arbeid - lik lønn, - også i rent vedslig henseende. Qur'anen påbyr:

"Mennene tilkommer deres andel etter fortjeneste, og kvinnene tilkommer deres andel etter fortjeneste." (4:33)

For at ekteskapet skal gjennomføres på riktig og lovgyldig vis, må kvinnens rett til å akseptere eller avslå det foreslåtte ekteskap alltid overholdes.

"Å dere troende, det er ikke tillatt for dere at dere mottar kvinner i arv mot (deres) vilje...(4:20)

Og det samme verset fortsetter med å fremholde kvinnens rett til å forlange skilsmisse om hun ønsker det, - uansett motiv:

"forhindre dem ikke i å gifte seg." (4:20)

Denne retten kvinnen har til å forlange skilsmisse og gjøre seg fri fra ekteskapets forpliktelser, forklares mer inngående i et annet vers:

"Og hvis dere frykter at dere ikke kan holde dere innenfor Allahs grenser, så (kommer der) ingen skyld over noen av dem i hva hun måtte løskjøpe seg selv med." (2:230)

Brudesummen eller *mahr*, d.v.s. det beløp kvinnen sikres gjennom ekteskapskontrakten, må en kvinne gi avkall på dersom hun ønsker ekteskapet opphevet og ikke oppgir noen spesiell klage mot mannen i sin søknad om skilsmisse; ellers må han utbetale henne det resterende beløpet av *mahr*. *Mahr* er innstiftet for å sikre den muslimske kvinnens økonomiske uavhengighet - det samme gjelder hennes lovfestede status som arving:

"Menn tilkommer en del av hva foreldre og slektninger etterlater seg, og (også) kvinner tilkommer en del av hva foreldre og slektninger etterlater seg." (4:8)

Kvinnen har ikke bare rett på medgift og arv, hun har også full frihet til å handle med det hun eier etter eget ønske, slik det fremgår av følgende vers:

"Og gi kvinnene deres brudegave frivillig! Men hvis de frivillig gir avkall på en del av den, så nyt den med velbehag." (4:5)

Ekteskap og skilsmisse

behandles utførlig i Qur'anen fordi disse forhold er av avgjørende betydning for den sosiale orden. Vi har allerede vært inne på dette emnet i forbindelse med samtykke og medgift. At både frieri og samtykke er en nødvendighet antydes også et annet sted i Qur'anen:

"Og (der hviler) ingen skyld på dere om dere lar en hentydning (om ekteskap) falle til (slike) kvinner... Men treff ingen avtale med dem i hemmelighet." (2:236)

Det siste vi her siterte, belyser også et annet krav til et juridisk gyldig ekteskap; nemlig at

ekteskapet skal offentliggjøres. Noen er tilbøyelige til å mene at verset bare gjelder skilte kvinner, og at familiens samtykke er nødvendig ved inngåelse av første ekteskap. Dette syntes imidlertid å gå på tvers av et annet vers; fra dét kan det utledes at det bare er ved ekteskap med kvinnelige krigsfanger at et slikt samtykke fra familien eller familiens overhode er obligatorisk:

"Og den av dere som ikke har formue så hn kan ekte frie, troende kvinner, (han skal ekte) av dem dere høyrehender besitter; deres troende tjenestepiker (fra krigsfangene)... Ekt dem da med deres herrers tillatelse." (4:26)

Vi har allerede nevnt at betaling av brudesum (etter brudgommens økonomiske stilling) og offentlig kjennskap til ekteskapet er betingelser for at det er gyldig. Disse kravene utdypes i det følgende:

"Og tillat for dere er alle andre enn disse (de forbudte kategorier som er nevnt i det foregående), forutsatt at dere sørger for dem med deres eiendom, idet dere gifter dere med dem og ikke begår utukt." (4:25)

Dette verset bekrefter, i likhet med det følgende:

"Og gi dem (krigsfangene) deres brudesum med rimelighet, hvis de er kyske og ikke begår utukt og ikke har hemmelige elskere." (4:26)

at Islam ikke tillater konkubinat, midlertidig ekteskap (som finnes blant shiitene) eller prostitusjon.

Oppløsning av ekteskap

er en alvorlig sak og omgjøres derfor av forskjellige betingelser og en omfattende prosedyre. Dette forhindrer forhastede beslutninger og gir også mulighet for forsoning. Det verste av det Allah har tillatt, er skilsmisse, sa Profeten Muhammad. Det skal tas i bruk bestemte metoder for å avverge en skilsmisse før man kan oppgi håpet om at forholdet kan fortsettes eller tas opp igjen. Først når disse forsøkene på å reetablere forholdet er gjort, kan den endelige skilsmisse tre i kraft. Det er ganske klart at det ikke, - slik noen i sin uvitenhet påstår, - er tilstrekkelig å si Talaqtuk (jeg lar meg skille fra deg) tre ganger. Ifølge Qur'anen er den korrekte prosedyre slik:

1. Ved de første tegn på konflikter må der gjøres forsøk på å gjenopprette et godt forhold:

"Og forsoning er det beste." (4:129)

Dersom forsøkene viser seg å være forgjeves, må man gå til neste skritt:

2. En megler fra mannens familie og én fra kvinnens velges til å forsøke å løse problemene i felleskap:

"Og hvis dere frykter et brudd mellom dem (ektefellene), så utpek en megler fra hans familie og en megler fra hennes familie." (4:36)

3. Mislykkes også dette og den gjensidige uvilje viser seg å være like stor, kan ektemannen offentlig (d.v.s. i vitners nærvær) uttale beslutningen om å skille seg fra sin kone. Samme

erklæring skal gjentas etter en måned, og tre måneder etter den første erklæringen vil den så medføre skilsmisse. (2:229-231)

4. Idda, ventetiden på tre måneder, er ikke noe motstykke til den vestlige separasjon, fordi dens egentlige mål er å gjøre en forsoning enklere, selv om mulighetene skulle være aldri så små:

"Dere skal ikke drive dem ut av deres hus, og de skal ikke (selv) gå ut, med mindre de har begått en åpenbar skjendighet." (65:2)

5. En skilsmisse etter den foreskrevne ventetiden betegner på ingen måte avslutningen på en ektemans og fars ansvar:

"Og faren har ansvaret for underhold og klær - på passende vis." (2:234)

6. Det er også hans plikt å forsørge sin tidligere kone:

"Og for de fraskilte er det underhold på passende vis - en plikt for de gudfryktige." (2:242)

7. Vi har allerede detaljert fortalt om hudtruens rett til å forlange skilsmisse, på lovspråket kalt *khul'a* (se 2:230)

Polygami

kan på ingen måte betraktes som en normal form for ekteskap i et islamsk samfunn. Det er tydelig at dette er en løsning på en helt unormal sosial situasjon. Det er to vers i Qur'anen som forklarer under hvilke forhold denne løsningen kan anvendes:

"Og hvis dere frykter at dere ikke kan handle rettferdig mot de foreldreløse, så gift dere med kvinner som behager dere; to, tre eller fire, og hvis dere frykter at dere ikke kan behandle dem likt, så (bare med) en. (4:4)

Det er tydelig at det er to betingelser som skal oppfylles før polygami er tillatt - og samtidig påkrevd:

1. Der skal være mange enker med uforsørgede barn som det ikke er mulig å sørge for på annet vis.

2. Hvis en mann gifter seg med mer enn en kvinne (for å hjelpe såvel enker som faderløse barn), skal hustruene i alle henseender behandles fullstendig likt.

Betingelse nummer to er det nær sagt umulig å oppfylle, unntatt for menn av helt usedvanlig moralsk kaliber, - noe som da også kommer frem i et annet vers i samme Surah:

"Og dere makter ikke å handle likt mot deres hustruer, selv om dere ønsker det brennende. Men vis ikke (den ene) deres fulle oppmerksomhet slik at dere lar (den andre) sveve (i uvisshet)." (4:130)

Denne i flere henseender stengt regulerte form for polygami kan være påkrevd dersom man ønsker å bevare et samfunns moralske og sosiale standard. Islam gjør krav på å være en universiell lov som dekker enhver situasjon, og det er dette som er grunnen til at polygami må tas med - som den eneste løsning på en ellers håpløs situasjon med en helt unormal overvekt

av kvinner eller foreldreløse som ikke vil bli tatt hånd om på annet vis. Polygami er ikke kvinnediskriminering, - tvert imot er det en ekstra byrde som - under spesielle forhold - påhviler mannen.

Kvinnens tilsløring

praktiseres forskjellig i forskjellige muslimske land, men vi vil ikke her befatte oss hverken med burqa, aba eller tjador. Dette er ikke vår sak, og det bør heller ikke være det. Her er vårt mål bare å klargjøre den veien til anstendighet som Qur'anen lærer oss. Den oppgaven vi beskjeftiger oss med - og også den Qur'anen tar opp - er å sikre samme beskyttelse av menns og kvinners moralske atferd:

"Og si til de troende menn at de skal senke sine blikk (når de møter fremmede kvinner) og bevare sin dyd." (24:31)

"Og si til de troende kvinner at de skal senke sine blikk (når de ser fremmede menn) og bevare sin dyd og ikke åpenbare sin skjønnhet, unntatt det som er åpenbart av den." (24:32)

Som man ser, rettes den samme befaling både til menn og kvinner. Den befalingen som gis spesielt til kvinnene (om ikke å stille sin skjønnhet til skue) innebærer ingen diskriminering; tvert imot gir den en ekstra beskyttelse, et tegn på på aktverdighet og moralsk integritet. Det skal så avgjort ikke være en uutholdelig byrde eller et tegn på undertrykkelse, - slik noen vil ha oss til å tro. Kvinner bør ifølge Qur'anen:

"... trekke sine hodeplagg sammen over sine bryster." (24:32)

(Khimar, . flert. Khumur, - betyr hodeplagg; nedestående djilbab, felrt. djalabib, betyr et ytterplagg, en kåpe.)

"Å du Profet, si til dine hustruer og dine døtre og til de troendes kvinner at de skal trekke sine ytterkåper tett sammen om og over seg (når de går ut). Dette er det beste, slik at de kan kjennes og ikke forulempes. (33:60)

Det er ingen som helst antydning i Qur'anen til at ansiktet skal være tildekket. Hvis så var; - hvorfor skulle mennene så formanest til å senke sine blikk? Verset vi har sitert ovenfor vitner tvert imot om at dette hverken kan eller skal være tilfellet, fordi ordene "og ikke åpenbare sin skjønnhet" følges av denne ene, vesentlige unntagelse:

"... unntatt det som er åpenbart av den." (24:32)

Ved nærmere ettertanke blir det klart at den vanlige tolkningen av uttrykket - ansikt og hender - muligens er noe snevert, men likevel i det store og hele kan sies å være en rimelig angivelse av hva som menes. Kvinner dekker ikke ansiktet i Mekka under Hadj (pilgrimsferden), så hvorfor skulle de gjøre det til dagelig? Nok om det, - denne formen for argumentasjon er vi faktisk ikke opptatt av. Den veiledning Qur'anen gir, er tilstrekkelig. De som ønsker å brodere på versets ordlyd, får være velkomne til det. Det blir deres problem og ansvar.

Isolering av kvinner i hjemmene

og at de skuler seg i et transportabelt telt når de leilighetsvis skulle bevege seg ut i det pulserende liv, er det tradisjonelle bildet av muslimske kvinners liv, slik det oppfattes av visse folk i Vesten og slik visse muslimske ektemenn ynder å forestille seg det. Man hevder at

Qur'anen støtter denne oppfatningen, fordi den f.eks. sier at det bare er tillatt for kvinner å snakke med menn (utenfor de forbudte kategorier) fra et sted "bak en skjerm" (miw-waraa' i hidjab). Det sies også at det bare er med mannens tillatelse de kan gå ut. Qur'anen gir imidlertid et grunnlag for dette. Og om "skjermen" leser vi:

"Og når dere ber Profetens hustruer om forsyning, så spør dem bak et forheng. Dette er det reneste for deres egne hjerter og for deres hjerter. Og det sømmer seg ikke at dere skulle volde Profeten uleilighet, heller ikke at dere skulle gifte dere med noen av hans hustruer etter ham." (33:54)

Vi leser dette verset i sammenheng med det følgende:

"Å dere Profetens hustruer, dere er ikke som andre kvinner dersom dere er rettferdige. Vær ikke milde og undergivne i deres tale...Og forbli i deres hus med alvor og verdighet...Og husk hva som foreleses dere i deres hus av Allahs ord og visdom...(33:33-35)

Det er tydelig utfra disse versene at instruksjonene i begge tilfeller først og fremst gjelder Profetens hustruer og dernest de menn som besøker Profetens hjem. Grunnen til at Profetens hustruer gis spesielle anvisninger, er innlysende; den oppgaven som påhviler dem kan ikke sammenlignes med vanlige kvinners; de forventes å lære Qur'anens tekst og undervise andre i den, og det kreves også at de lærer Profetens tolkning utenat og gir den videre til menigheten. De har et større ansvar enn andre, - og deres belønning vil også være større, slik det uttrykkelig blir sagt i samme Surah, vers 30.

Ett av de versene fra samme kapittel, som allerede er behandlet ovenfor, omhandler imidlertid ikke bare Profetens hustruer, men også de troende kvinner i alminnelighet:

"Å du Profet, si til dine hustruer og dine døtre og til de troendes kvinner at de skal trekke sine ytterkåper tett sammen om og over seg (når de går ut). (33:60)

Beskyttelse av privatlivet

og ekteskapets integritet er blant de viktigste emner i Surah 24 og 33 (Al-Nur og Al-Ahzab). Disse inneholder hovedtyngden av de anvisninger som gjelder bluferdighet, anstendighet og privatlivets fred. Rammen om familielivet er av umåtelig stor betydning ved oppbyggelsen av et sant islamsk samfunn, for hjemmet er kjernen i alle sunne samfunn:

"Å dere troende, gå ikke inn i andre hus enn deres egne hus, før dere har bedt om tillatelse og hilst deres beboere med fredshilsen. Dette er bedre for dere, så dere kanskje kan tenke dere om." (24:28)

Selv tjenere og små barn må be om adgang:

"Tre ganger (om dagen); før morgenbønnen, når dere legger bort deres klær om middagen (for å hvile) og etter nattbønnen. (Dette skal være) tre private tidsrom for dere." (24:59)

Det har ofte vært gjenstand for heftig diskusjon om menn og kvinner kan sitte sammen og om de kan spise ved samme bord. Det er et omstridt spørsmål som vi ikke kan omgå, for det behandles i nettopp denne sammenheng i Qur'anen. Anvisninger angående dette blir gitt i et vers som ligger nært opp til det tidligere siterte, - både i plassering og innhold:

"Der er ikke noe forbud for den blinde, og der er ikke noe forbud for den lamme. Heller ikke er det noen brøde for den syke eller for dere selv om dere spiser i deres egne hus eller deres søstres hus eller deres farbrødres eller fastres hus eller deres morbrødres eller deres mostres hus eller (i et hus) som dere har nøkler til, eller en av deres venners (hus). Det påhviler dere ingen skyld om (i disse tilfeller) dere (menn og kvinner) spiser sammen eller adskilt." (24:62)

Denne svært så detaljerte redegjørelse av hvem av de to kjønn som kan spise ved samme bord, - og denne tillatelsen gjelder ikke bare de forbudte kategorier (dem man ikke kan gifte seg med), men i samme grad venner, så sant det er snakk om oppriktige venner som man vet man kan stole på, - denne (for kanskje noen) pedantiske oppregning av de personer som aksepteres i et ellers ukrenkelig hjem, gir et slående bilde av kombinasjonen mellom elastisitet og fasthet i den islamske lov. Samtidig kan den kanskje gi oss en pekepinne om hvordan muslimene feilet ved å overdrive visse av religionens aspekter, og hvordan Vesten kom galt avsted ved å fullstendig sette til side de samme detaljer.

Dette foredraget om kvinnens status i Islam, hennes plikter og rettigheter, ble holdt av Abdul Salam Madsen i Frankfurt i Tyskland og Zurich i Sveits, i september 1979.

Det anbefales å lese de mange siterte vers i sin sammenheng i den Hellige Qur'an, slik at leseren derved får en enda bredere forståelse av dette svært aktuelle emnet.

O.a.